

EVOLUTION OF LEGISLATION ON THE CONSOLIDATED ACCOUNTS OF FINANCIAL-INDUSTRIAL GROUPS

EVOLUȚIA REGLEMENTĂRILOR CU PRIVIRE LA CONTURILE CONSOLIDATE ALE GRUPURILOR FINANCIAR - INDUSTRIALE

Natalia CURAGĂU²⁸, PhD.

Angela POPOVICI²⁹, PhD.

Abstract: *The current legislation establishes the conditions for the creation, state registration, operation and liquidation of financial and industrial groups, the rights and obligations of their members, and also ensures the protection of the rights and legitimate interests of members of financial and industrial groups, including regulating the aggregation and presentation of information about the companies of the group in consolidated financial statements.*

The company that controls the financial and industrial group is liable for its obligations with all property belonging to it on the basis of property rights and is not responsible for the obligations of the members of the financial and industrial group. The specifics of the responsibility of the parent organization and members of the financial and industrial group are established in the agreement on the creation of the group.

Key words: *group of entities, concentration of entities, conglomerate, parent entity, subsidiary, branch, consolidated financial statements.*

JEL CLASSIFICATION: M41

1. Introducere

Legislația în vigoare stabilește condițiile constituirii, înregistrării de stat, activității și lichidării grupurilor financiar-industriale, drepturile și îndatoririle membrilor acestora, precum și asigură apărarea drepturilor și intereselor legitime ale membrilor grupurilor financiar-industriale, inclusiv asigură reglementarea modalităților de agregare și prezentare a informațiilor companiilor din cadrul grupului în Situațiile financiare consolidate.

Compania care controlează grupul financiar-industrial răspunde pentru obligațiile sale cu întreg patrimoniul ce îi aparține cu drept de proprietate și nu răspunde pentru obligațiile membrilor grupului financiar-industrial. Particularitățile răspunderii entității - mamă și a membrilor grupului financiar-industrial se stabilesc în contractul de constituire a grupei.

Din punct de vedere a concepției juridice, grupul este un ansamblu de entități, interdependente unele de altele, care în ansamblul său nu posedă personalitate morală, ceea ce conduce la o contradicție între situația de drept și cea de fapt caracterizată prin convergența obiectelor, unitate de direcție și strategie a întreprinderilor din cadrul grupului.

Personalitate morală se consideră entitatea atunci când:

- are un patrimoniu propriu, distinct de cel al altor entități;
- are un nume, domiciliu și naționalitate;
- se folosește de drepturile legale de persoană juridică;
- trebuie să respecte anumite obligații, în special în materie de publicitate, pentru că entitatea și actele importante ale vieții sale sociale trebuie să fie cunoscute de către terți.

Ceea ce este important de reținut nu vizează în mod special cadrul juridic al entităților, ci:

- Consecințele directe asupra analizei sau gestiunii financiare a grupului;
- Definierea filialelor, participațiilor și entităților controlate;

²⁸ E-mail: natalia.curagau@gmail.com, Departamentul „CAAE”, ASEM

²⁹ E-mail: a.j.popovici@gmail.com, Departamentul „CAAE”, ASEM

- Noțiunea de autocontrolul și transparența capitalului;
- Obligațiile de informare a acționarilor și publicului, care decurg din existența filialelor, participațiilor și entităților controlate;
- Noțiunea de grup propusă de dreptul muncii în unele țări europene;
- Cadrul juridic al filialelor, participațiilor și entităților controlate, etc.

În termeni juridici, filialele reprezintă acele entități din al căror capital mai mult de jumătate este deținut de o altă entitate, fără a se ține cont de participarea la dividende prioritare fără drept de vot sau de acțiunile cu drept de vot dublu, pentru a se determina procentajul de participare sau de interes. Prin urmare, criteriul legăturii de afiliație este pur financiar.

În practica afacerilor, câteodată, noțiuni de filială i se dă un conținut mult mai larg și conduce la apariția mai multor praguri în legăturile de participație.

Se pot distinge, în primul rând, filialele cu o participație mai mare de 90% sau 95% din capitalul acestora.

Astfel de filiale își păstrează personalitatea morală, dar se află sub controlul absolut al entității-mamă.

Entitatea-mamă exercită controlul asupra entităților-fiice în cazurile în care deține:

- peste 50% din acțiunile cu dreptul de vot sau contribuțiile în capitalul social al entității-fiice;
- 50% sau mai puțin de jumătate din acțiunile cu dreptul de vot sau contribuțiile în capitalul social al unei entități cu condiția că:

- deține mai mult de jumătate din voturi ca rezultat al acordului cu alți investitori;
- are prerogativa de a determina, în conformitate cu statutul sau acordul, politica economico-financiară a entității;

- are prerogativa de a desemna sau a destitui majoritatea membrilor Consiliului de directori;

- are dreptul de a alege strategia, deciziile, activitățile, etc., la ședințele Consiliului de directori prin majoritatea de voturi (nr. 3, pag. 12).

Astfel de filiale își păstrează personalitatea morală, dar se află sub controlul absolut al entității-mamă.

În al doilea rând, pot apărea participații mai mari de 66% (cazul entităților anonime din Franța), în care entitatea-mamă deține conducerea absolută. În această situație se pune problema de a ști care este valoarea titlurilor minoritare (interese necontrolate), care în realitate nu posedă nici o putere.

În al treilea rând, pot apărea participații egale cu 50% și partajele între două grupuri: cazul filialelor comune.

În principiu, participanții sunt în întregime legați între ei, deoarece nimeni nu poate decide fără consimțământul celuilalt.

Dar această practică conduce adesea la numeroase dificultăți.

Când participațiile sunt inferioare procentului de 50%, ele nu sunt suficiente pentru a crea o legătură de afiliație, dar, în același timp, este suficient pentru a domina entitatea dacă alți acționari sau purtători de părți sociale nu dețin o cotă superioară de capital.

În termeni juridici, participațiile reprezintă fracția de capital cuprinsă între 10% și 50% deținută într-o altă societate. Ca și în cazul filialelor, criteriul este pur financiar.

În cazul în care participația este de 50%, iar restul acțiunilor sunt foarte dispersate, entitatea participantă va deține controlul absolut. Deținerea unei fracții mai mici de 10% nu constituie participație. În schimb, în cazul entităților cotate la bursă, deținerea unei cote procentuale de 8%-9% permite uneori de a avea o influență asupra deciziilor de ansamblu, tot așa cum deținerea unei cote procentuale de 15%-20% din capitalul unei entități închise poate fi insuficientă pentru exercitarea unei influențe asupra societății.

În concluzie, în termeni juridici, filialele și participațiile prezintă un sens limitat, deoarece definiția este fondată în mod exclusiv pe praguri de deținere a capitalului și nu aduce în discuție

nici motivul pentru care are loc cumpărarea acțiunilor, nici intervalul de posedare a titlurilor și nici puterea reală a entității participante.

În sens juridic, entitățile controlate sunt subînțelese prin faptul că, în esență, se explică, noțiunea de entitate care controlează o altă întreprindere, existând practic următoarele situații:

- atunci când deține direct sau indirect o fracție de capital care îi conferă majoritatea drepturilor de vot în ansamblul adunării generale a acelei societăți;
- atunci când dispune singură de majoritatea drepturilor de vot în entitatea controlată, precum și în virtutea unui acord încheiat cu alți asociați sau acționari și care nu contravine intereselor entității;
- atunci când ea determină, în fapt, prin drepturile de vot de care dispune deciziile în adunarea generală a acestei entități;

O entitate este presupusă a exercita control asupra altei entități dacă ea dispune, direct sau indirect, de o fracție a drepturilor de vot superioară procentului de 40% și nici un alt acționar sau asociat nu deține direct sau indirect, o fracție superioară în raport cu acest procent.

Controlul presupune de asemenea împuterniciri care permit realizarea conducerii financiare și a activității de producție a entității cu scopul obținerii unui profit.

În cazul în care se apelează la instanță pentru a se dovedi absența controlului asupra uneia sau mai multor entități, sunt reținute două criterii:

- fie deținerea majorității drepturilor de vot prin posesia unei fracții de capital mai mare de 50% sau în virtutea unui acord încheiat cu restul acționarilor;
- fie influența dominantă care antrenează, în fapt, controlul deciziilor în adunările generale.

Privind valoarea juridică a conturilor consolidate, reglementările europene și internaționale în vigoare prevăd că aceste conturi se întocmesc prin grija consiliilor de administrație ale entităților consolidate care au, astfel, responsabilitatea redactării acestora, fără însă a le aproba.

După întocmirea sub responsabilitatea conducătorilor entităților supuse consolidării, conturile consolidate sunt controlate de auditori și aduse apoi la cunoștință acționarilor sau asociaților, astfel încât acestora să li se permită, în adunarea generală, pronunțarea în cunoștință de cauză asupra deciziilor de competența acestora și de a se putea exprima asupra gestiunii și activității entității-mamă. De reținut că ele nu se supun aprobării adunării generale, deoarece aceste conturi consolidate nu conduc la a determina (spre deosebire de Situația financiară anuală) drepturile acționarilor sau asociaților asupra repartizării rezultatului financiar sub formă de profit.

În Republica Moldova, în baza „Legii cu privire la grupele financiar-industriale” nr. 1418-XIV, 14.12.2000, în vigoare de la 6.03.2001 se reglementează și deci recunoaște existența grupurilor de societăți, în materie de drept comercial.

Aceste reglementări juridice au devenit tot mai necesare, urmare a dezvoltării accelerate a mai multor societăți comerciale cu capital de stat și regii autonome cu caracteristici funcționale de grup și care au o puternică influență în teritoriu.

Legea menționată stabilește condițiile constituirii, înregistrării de stat, activității și lichidării grupurilor financiar-industriale, drepturile și îndatoririle membrilor acestora, precum și asigură apărarea drepturilor și intereselor legitime ale membrilor grupurilor financiar-industriale.

Grupurile financiar-industriale în activitatea lor se călăuzesc de legislația civilă, de „Legea cu privire la grupurile financiar-industriale” și de acordurile internaționale la care Republica Moldova face parte.

Grupurile financiar-industriale este o asociere pe baza liberului consimțământ a membrilor ei.

Grupul financiar-industrial este o organizație comercială și își desfășoară activitatea în baza contractului de constituire.

Compania centrală a grupului financiar-industrial răspunde pentru obligațiile sale cu întreg patrimoniul ce îi aparține cu drept de proprietate și nu răspunde pentru obligațiile membrilor grupului financiar-industrial. Particularitățile răspunderii companiei centrale (entității-mamă) și a membrilor grupului financiar-industrial se stabilesc în contractul de constituire a grupei.

Membrii grupului financiar-industrial sunt în drept să exercite atribuțiile de control și de dispoziție, prevăzut de contractul de constituire sau de statutul companiei centrale a grupului financiar-industrial.

Activitatea de investire a grupurilor financiar-industriale transnaționale, inclusiv activitatea cu atragerea capitalului din alte țări, se desfășoară în conformitate cu legislația statului pe al cărui teritoriu se fac investițiile și cu acordurile cu privire la cooperarea în domeniul activității de investiție și cu privire la protejarea reciprocă a investițiilor, încheiate între părți.

Rezultatele activității grupurilor financiar-industriale pe parcursul perioadei de gestiune analizate se dau publicității.

Crearea de asociații, încheierea de acorduri și desfășurarea unor acțiuni coordonate ale membrilor grupurilor financiar-industriale, dacă acestea au drept consecință încălcarea legislației anti-monopol, se interzic.

Raporturile membrilor grupurilor financiar-industriale cu bugetul republicii pot fi atât consolidate, cât și de sine stătător (nr. 3, pag. 9).

Membri ai grupurilor financiar-industriale sunt recunoscute persoanele juridice cu orice tip de proprietate și formă juridică de organizare rezidente sau nerezidente în Republica Moldova, care au semnat contractul de constituire a grupei.

Printre membrii grupurilor financiar-industriale trebuie să fie organizații ce funcționează în sfera producției de mărfuri și servicii, precum și bănci sau alte instituții financiare. Băncile străine participă la grupurile financiar-industriale numai prin filialele și sucursalele lor, care funcționează în baza licenței Băncii Naționale a Moldovei.

Unitățile comerciale afiliate și alte întreprinderi afiliate pot face parte din grupurile financiar-industriale numai împreună cu societatea principală sau cu altă entitate principală ori cu consimțământul acesteia.

Contractul de constituire a grupului financiar-industrial va cuprinde:

- Denumirea grupului financiar-industrial;
- Scopul constituirii grupului financiar-industrial și modalitățile realizării sarcinii economice unice;
- Modul și condițiile de constituire a companiei centrale a grupului financiar-industrial;
- Modul de constituire, volumul competențelor și alte condiții de activitate a consiliului administratorilor grupului financiar-industrial;
- Modul de repartizare a profitului și de plată a impozitelor;
- Volumul, modul și condițiile asocierii activelor membrilor grupului financiar-industrial;
- Modul de procurare și de utilizare de către compania centrală a grupului financiar-industrial a bunurilor;
- Durata contractului;
- Modalitate de modificare a componenței membrilor grupului financiar-industrial;
- Condițiile lichidării grupului financiar-industrial;
- Alte condiții obligatorii sau caracteristice pentru raporturile de drept civil în cauză, stabilite de către membrii grupului financiar-industrial, pornindu-se de la scopurile și sarcinile acestei grupe și de la prevederile legislației.

Contractul de constituire a grupului financiar-industrial intră în vigoare din momentul semnării lui de către persoanele, împuternicite cu acest drept de către organele de conducere competente ale membrilor grupului financiar-industrial, și aplicării ștampilelor acestora sau fără aplicarea amprenteii ștampilei, în dependență de legislația în vigoare (nr. 3 pag.10).

Conform Legii contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017, art. 27, cu modificările și completările la zi, suplimentar la Situațiile financiare individuale, entitatea-mamă întocmește Situații financiare consolidate în conformitate cu prevederile Legii contabilității și raportării financiare și ale standardelor de contabilitate.

Situațiile financiare consolidate se întocmesc cu respectarea dispozițiilor generale prevăzute la art. 20 al Legii contabilității și raportării financiare.

Suplimentar la Situațiile financiare consolidate, entitatea-mamă întocmește raportul consolidat al conducerii în conformitate cu prevederile art. 30 al Legii contabilității și raportării financiare.

Grupurile mici și mijlocii sânt scutite de întocmirea Situațiilor financiare consolidate și a raportului consolidat al conducerii, cu excepția cazului în care una dintre entitățile afiliate este entitate de interes public (nr. 2, art. 27).

Entitatea-mamă întocmește Situații financiare consolidate și raportul consolidat al conducerii, indiferent de locul amplasării entităților-fiice.

Entitatea-mamă este scutită de întocmirea Situațiilor financiare consolidate în cazurile prevăzute de standardele de contabilitate.

Conform Legii contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017, art. 28, Situațiile financiare consolidate prezintă poziția financiară, performanța financiară și alte informații aferente activității entităților incluse în consolidare.

Conținutul, formatul și modul de întocmire a Situațiilor financiare consolidate sânt stabilite în standardele de contabilitate, și nemijlocit în Standardului Național de Contabilitate „Prezentarea Situațiilor financiare consolidate”.

Entitatea-mamă întocmește Situații financiare consolidate, începând cu prima perioadă de gestiune în care sânt depășite criteriile prevăzute la art. 4 al Legii contabilității și raportării financiare pentru grupul din care face parte, cu respectarea prevederilor art. 27 al Legii contabilității și raportării financiare.

Situațiile financiare consolidate se întocmesc, se semnează, se prezintă și se publică în același mod ca și situațiile financiare individuale ale entității-mamă, ținând-se cont de ajustările semnificative care decurg din caracteristicile specifice ale situațiilor financiare consolidate.

Situațiile financiare consolidate se întocmesc pentru aceeași perioadă de gestiune ca și situațiile financiare individuale ale entității-mamă.

Entitatea-mamă care întocmește situații financiare consolidate aplică aceleași metode de evaluare a elementelor contabile ca și pentru situațiile financiare individuale.³⁰

Conform Standardului Național de Contabilitate „Prezentarea Situațiilor financiare consolidate”, art. 5, entitatea-mamă este obligată să întocmească Situații financiare consolidate dacă aceasta deține controlul asupra entităților-fiice care se caracterizează prin:

- 1) majoritatea drepturilor de vot ale acționarilor sau asociaților într-o altă entitate;
- 2) dreptul de a numi sau revoca majoritatea membrilor consiliului, organului executiv și de supraveghere, după caz, ale altei entități și este simultan acționar sau asociat al acesteia;
- 3) dreptul de a exercita o influență semnificativă asupra unei entități al cărei acționar sau asociat este, în temeiul unui contract încheiat cu entitatea în cauză sau al unei clauze din actul constitutiv sau din statutul entității respective;
- 4) faptul că este acționar sau asociat al unei entități și deține singură controlul asupra majorității drepturilor de vot ale acționarilor sau asociaților la entitatea respectivă, ca urmare a unui acord încheiat cu alți acționari sau asociați ai entității (nr. 1, art. 5).

Scopul situațiilor financiare consolidate constă în prezentarea informațiilor privind poziția financiară, performanța financiară, modificările capitalului propriu și fluxurile de numerar la nivelul grupului.

³⁰ În acest sens, menționăm Legii contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017.

Situațiile financiare consolidate, reglementate pe teritoriul Republicii Moldova, cuprind:

- 1) Bilanțul consolidat;
- 2) Situația consolidată de profit și pierdere;
- 3) Situația consolidată a modificărilor capitalului propriu;
- 4) Situația consolidată a fluxurilor de numerar;
- 5) Nota explicativă.³¹

Situațiile financiare consolidate se întocmesc în baza unor politici contabile uniforme pentru fapte economice asemănătoare în circumstanțe similare.

În cazul în care o entitate inclusă în consolidare aplică alte politici contabile decât cele adoptate în Situațiile financiare consolidate se efectuează ajustările corespunzătoare ale Situațiilor financiare individuale.

În Republica Moldova prima perioada de gestiune, pentru care reglementat s-au întocmit Situațiile financiare consolidate, a fost anul de raportare 2020, fiind supuse raportării entitățile care au întrunit cerințele stabilite conform Legii contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017.

Din punct de vedere a legislației fiscale, pe plan internațional, nu se ignoră noțiunea de grup, aceasta fiind impusă de o urmărire atentă a modului de repartizare a dividendelor între entitățile grupului și de compensare a profiturilor cu pierderile, la nivelul grupului.

În țările dezvoltate, legislația fiscală are grijă să nu defavorizeze entitățile ce-și exercită activitatea în cadrul grupului. În Republica Moldova, unde consolidarea conturilor este deocamdată operabilă la moment de inițiere, dreptul fiscal nu este pregătit să răspundă acestor cerințe.

Fiscalitatea ține cont de existența entităților de grup, iar pentru instituirea unei fiscalități a grupului în țările din Uniunea Europeană au fost adoptate succesiv diverse măsuri, fie pentru a corecta diferite metodologii care se aplică în mod normal, fie pentru a lupta împotriva evaziunii fiscale care ar putea fi realizată prin sistemul de grupuri multinaționale. Aceste măsuri pot fi sintetizate ca fiind destinate:

- Asigurării neutralizării impozitelor stabilite grupurilor;
- Favorizării investițiilor străine;
- Încurajării regroupării entităților;
- Luptei împotriva evaziunii fiscale între societățile ce fac parte din același grup;
- Luptei împotriva evaziunii fiscale internaționale.

Regimul special al întreprinderii-mamă și filialelor constă în:

- Veniturile filialelor repartizate entităților-mamă nu sunt supuse nici unei rețineri la sursă;
- Veniturile filialelor sunt exonerate de impozitul asupra entității-mamă;
- La entitatea-mamă se practică defalcarea unei cote-părți forfetare de cheltuieli, etc.

Practic, imputarea activului fiscal cu 50% permite entităților-mamă să redistribuie veniturile filialelor (prin filiale înțelegând-se în acest sens entitățile în care entitatea-mamă deține mai puțin de 100% din acțiuni sau părți sociale) fără să achite un avans.

Regimul integrării fiscale al entității de grup este definit ca fiind regimul de drept întâlnit la entitățile din fruntea grupului, supuse impozitării, ori care ar fi natura activității lor. Apare totuși o limitare la grupurile formate de entitatea-mamă și una sau mai multe întreprinderi, în care ea deține 95% sau mai puțin din capital, direct sau indirect, dacă entitățile intermediare sunt, ele însele, membre ale grupului. Entitatea-mamă este singura obligată la impozitul stabilit pe rezultatul ansamblului de entități. Fiecare entitate membră a grupului participă, însă, solidar la plata acestui impozit.

Regimul fiscal cu privire la repartizarea dividendelor are ca obiectiv evitarea taxării impozitului pe entitatea în cascadă pentru societățile care au adoptat strategia de dezvoltare sau diversificare a activității prin creștere externă în relații cu diverse alte entități.

³¹ Standardului Național de Contabilitate „Prezentarea Situațiilor financiare consolidate”.

În legislația fiscală, toate entitățile plătitoare de impozit pe venit (în cazul Republicii Moldova, de impozit pe profit) trebuie să includă în rezultatul impozabil dividendele primite de la alte entități, inclusiv ce nu fac parte din grupul de entități.

Ca o concluzie se poate de menționat, că în Republica Moldova, foarte mulți ani, conturilor consolidate nu li s-a acordat importanță deosebită, reglementările contabile fiind orientate, în special, către Situațiile financiare individuale. Deși au existat, totuși, reglementări cu privire la conturile consolidate, din diferite motive, acestea nu au fost aplicate în practică. Însă, începând cu anul 2020, prin intermediul reglementărilor contabile, inclusiv, și nemijlocit Legii contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017 și condițiilor Standardului Național de Contabilitate „Prezentarea Situațiilor financiare consolidate”, conforme cu directivele europene, grupurile de entități care îndeplinesc anumite criterii de mărime au fost obligate să întocmească conturi consolidate (Situații financiare consolidate).

Bibliografie:

1. Standardul Național de Contabilitate „Prezentarea Situațiilor financiare consolidate”, Ordinul nr. 93 al Ministerului Finanțelor din 07.06.19. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2019, nr. 209-216, art. 1091 din 28.06.2019.
Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=114952&lang=ro
2. Legii contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2018, nr. 1-6 / 22 din 05.01.2018, cu modificările și completările la zi. Disponibil: <https://usmf.md/wp-content/uploads/2013/08/Legea-contabilitatii.pdf>.
3. Legea cu privire la grupele financiar - industriale nr. 1418 – XIV din 14.12.2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. 2001, nr. 27-28 / 90 din 06.03.2001 cu modificările și completările la zi.
4. BOGDAN, Victoria, POPA, Dorina Nicoleta. (2011) *Raportarea financiară la nivelul grupurilor de societăți*. București, Editura economică, p. 32-46, ISBN 978-973-709-546-6.